

Informations -blad 4 från NÄFS Juni 2008



e-kontakt:
lars.rydquist@svenskaakademien.se

Möten i NÄFS regi

När romanen blev vardagsvara – spridning av skönlitteratur förr och nu föredrag av **Gunnel Furuland**, 12 maj på Svenska Akademien



Vid NÄFS-mötet i Ljugården på Svenska Akademien höll fil. dr och bibliotekarie Gunnel Furuland den 12 maj 2008 ett föredrag med utgångspunkt från avhandlingen *Romanen som vardagsvara*. Den förlagshistoriska forskningen presenterades med några bildexempel. Avhandlingen undersöker fyra svenska förlagsfirmor, Lars Johan Hiertas, N.H. Thomsons, Östlund & Berlings och Albert Bonniers, och deras arbete med att under perioden 1833-1851 sprida skönlitteratur för en billig penning genom utgivning av romaner i häftesserier.

Denna utgivningsform för skönlitteratur kom att bli helt dominerande. De villkor och förhållanden som gällde i fråga om boktryckeri, bokförlag och

bokhandel vid denna tid utgjorde grogrunden för en professionell förlagsmarknad.

Kommersialiseringen av bokmarknaden började alltså här. Skönlitteraturen kom i centrum för försäljningen i långt högre grad än exempelvis facklitteratur och läroböcker. Skönlitteraturen var nämligen särskilt lämplig för att fånga nya publikgrupper, man började läsa alltfler nyskrivna världsliga texter, istället för att intensivt plugga in det som kyrkan länge hade påbjudit. Romangenren krävde varken akademisk kompetens eller djupare förkunskaper. Den litterära kulturens historia är i hög grad den billiga bokens historia, eftersom den når ut till flest människor. Det dåtida samhället var upprört. Fenomenet kallades för en syndafloed av häftesserier, som hotade all seriös litteratur. Det liknar dagens moralpanik kring pocketboom och deckardominans. Då som nu, men i dag är det en mycket mer omfattande utgivning förstås.

Hur kommer biblioteken in i sammanhanget? Redan i början av 1800-talet fanns flera spridningsvägar, inte bara genom att köpa böcker. Minst lika viktiga var de kommersiella lånbiblioteken, där man mot en avgift lånade böcker. De var underhållningsinriktade, förmedlade nöjesläsning. Lite senare kom sockenbiblioteken, präglade av kyrkan och skolan och dessa styrdes av fostrande ideal. Här skulle läsningen vara nyttig och faktainriktad. När sedan folkbiblioteken konsoliderades på 1900-talet möttes dessa båda riktningar och fogades samman – den kommersiella och den uppfostrande. Och än idag finns det inom folkbiblioteksvärlden en spänning mellan nöje och uppfostran.

Ska vi på biblioteken spela med i det kommersiella spelet och tävla med bokhandeln eller erbjuda alternativ? Vägvalet är inte lätt. Men om man kan enas om att litteraturförmedlingen är den springande punkten för folkbibliotekens framtid, så borde

fokus ligga på att uppmärksamma bredden och mångfalden i alla de böcker som kommer ut, och i allra högsta grad de böcker som inte får en sportslig chans i bokhandeln. Det är ett kulturpolitiskt ansvar som biblioteken bör ta. Det är bibliotekspersonalens personligheter och specialkompetenser som kommer att bli avgörande för ett kvalitativt gott arbete i framtiden. Yrkesrollen är central. Vi måste låta många röster höras på biblioteken, hålla en dialog öppen inom personalen och i samtalen med låntagarna. Lika viktigt som sakkunskap är engagemanget, att man brinner för det fantastiska material som man dagligen arbetar med.

Gunnel Furuland betonade att man behöver utöka utbytet mellan bibliotek, universitet och skola. Universiteten bör självkritiskt ställa frågan – varför når inte forskningen ut? Varför inser inte de litteraturvetenskapliga institutionerna att deras verksamhet borde kopplas till kulturlivet i stort och biblioteken, förlagen och pressen i synnerhet? De kunskaper som byggts upp i seminarierummen måste vidareföras. Trots allt är det väldigt få som orkar läsa en avhandling. Den behöver populariseras i olika versioner.

Inom biblioteksvärlden är intresset tämligen ljust för fördjupning i boksamlingarna. Man har ett komplicerat förhållande till grundforskning och kunskapsbyggande. Ett bibliografiskt intresse behöver inte vara något väsenskiilt från spridande ambitioner när det gäller skönlitteratur. Bibliografi är ju enbart ett redskap för att kartlägga det litterära fältet. Intresse och engagemang för fortbildning och utveckling premieras dåligt av chefer. Varför inte låta bibliotekarier bli folkbildande och föreläsande, att bli de kulturpersonligheter de faktiskt ofta är på mindre orter i vårt land? Det måste vi ändra på! NÄFS och MUSA har här viktiga uppgifter.

Grunden för universitetsstudierna läggs i skolan. Lärarna i

dagens skola, liksom bibliotekarierna, måste våga vara personliga och förmedla kunskapsglädje och läslust. De är sådana personer och möten som vi minns. Den pedagogiska situationen har förlorat något – både på universitet, gymnasium och grundskola – nämligen respekten för kunskapsförmedling förenad med inlevelse och känsla. Inte heller bibliotekarierna är bara neutrala informationsförmedlare, utan i lika hög grad litteraturpedagoger. Denna viktiga uppgift kommer att bli avgörande för yrkets framtid. När tekniken tar över allt mer av verksamheten på biblioteken måste bibliotekarierna motivera sin existens, annars blir de utbytbara. Det manifesteras genom ett kvalitativt arbete, som inte kan mätas i siffror.

Ett bibliotek med självaktning bör både bevara och sprida, något som ibland olyckligtvis ställts mot varandra. Varför får man inte vara fokuserad på samlingarna och det fysiska rummet? Det är ju i detta rum som den enskilda människan kan komma i kontakt med och möta böckerna. Först efter ett verkligt möte med boken och läsningen händer något på djupet.

Risken är överhängande att bibliotekarierna blir snabba boktipsare, men att det blir banalt och grunt, utan folkbildande ambitioner. För att den litteraturförmedlande verksamheten ska kunna fungera behöver också basverksamheten värderas och den är byggd på en lång intellektuell tradition där kunskaper överförs mellan generationerna.

Library lovers-kampanjen är lovvärd, men dess slogan "Bibliotek behöver kärlek" kan uppfattas som tecken på bristande självkänsla. Biblioteken behöver inte bli ihjälslaskade. Existensberättigandet bör motiveras av deras viktiga position i ett kunskaps- och kulturland värt namnet. Vi som arbetar med skönlitteratur, antingen som förläggare, lärare, forskare eller bibliotekarierna har därvidlag ett

gemensamt ansvar för att samla, vårda och sprida den sköna litteraturen.

En fullständig uppsats med Gunnel Furulands synpunkter på skönlitterär spridning publiceras i antologin *Den sköna skönlitteraturen 2*, som utkommer i dagarna.



12-13.9 Litteraturdagar: Möte kring läsande och skrivande.

NÄFS arrangerar på Nordens folkhögskola Biskops Arnö den 12-13 september 2008 ett tvådagarssymposium med författare, översättare, litteraturkritiker, litteraturvetare och bibliotekarierna om litteraturförmedling på olika villkor

Programmet inleds på fredagen med två temadiskussioner:

Att ta tempen på läsaren – om läsvanor och utveckling av läsande genom läsecirklar, författarbekör, samarbete mellan förmedlare av skönlitteratur. Inledare *Gunnel Furuland* litteraturforskare och bibliotekarie och *Åsa Beckman* kritiker och bitr. kulturchef på Dagens Nyheter.

Att skriva för att läsas av vem? – om olika former av skrivande (skönlitterärt skrivande, litteraturkritik, avhandlingsskrivande och bruksskrivande) och samverkan mellan dessa. Inledare *Ingmar Lemhagen* Biskops Arnö och kritiker/författare som meddelas senare.

På lördag morgon fortsätter symposiet kring litteraturen som förmedlas via biblioteken och med diskussion kring behovet av forskning och samarbete kring skönlitteraturen:

Kanon på bibliotek? – om folk- och skolbibliotekens ansvar för litteraturarvet och för att nya skrivare och debutanter via biblioteken får en möjlighet att möta sina läsare. Inledare *Gunmar D Hansson* författare, kritiker och litteraturforskare från Göteborg.

Under symposiet serveras lunch, middag och kaffe. På kvällen: samkväm och litterär dans till i Biskopens kök. Antalet är begränsat varför anmälan bör ske i god tid. Sista anmälningdag 30 augusti till jan.ristarp@bredband.net Arrangörer: NÄFS och Nordens folkhögskola Biskops Arnö



Den sköna skönlitteraturen 2 – tradition och förnyelse

"Boken har idag blivit en köp-, läs- och slängvara. *Den sköna skönlitteraturen 2* pläderar nio skribenter – bibliotekarierna, författare, kritiker och forskare – för biblioteken som en motkraft till marknadstänkandet. Det är mer angeläget än någonsin att biblioteken värnar mångfalden, att de blir ett rum för eftertanke och samtal och en plats där boken får leva mer än en säsong och där också den "smala" litteraturen får en plats på hyllorna. Samtidigt måste biblioteken utvecklas, röra sig i fas med tiden, fånga upp stämningar och pågående debatter och inte stagnera. I boken blandas personliga berättelser om bibliotekets och läsningens betydelse med praktiska erfarenheter av arbetet med skönlitteratur i folk- och skolbibliotek. Här görs intressanta jämförelser av bokmarknad och läsvanor förr och nu liksom det ges exempel på hur biblioteken kan agera för framtiden. En bok med stimulerande, inspirerande, provocerande och engagerande tankar och idéer för alla som slåss för skönlitteraturens överlevnad – inte bara på biblioteken – att ta till sig och gå vidare med." Omslag: AnnaPenna **Utkommer kring Midsommar 2008**